



Az előcsarnok a kölcsönzõpulttal

120 éves a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

A Műegyetemi Könyvtár történetének fontos évfordulójához érkezett: 120 éve, 1848. május 9-én küldte meg Eötvös József, az első magyar felelős kormány közoktatásügyi minisztere azt az öt kötetből álló munkát, amely a József-ipartanoda (a mai Műszaki Egyetem őse) könyvleltárában az első tételszámot kapta. Ettől a naptól számítja fennállását a Műegyetemi Könyvtár.

A könyvtár fejlődése szorosan összefüggött az alma mater, a József-Műegyetem történetével. Ismeretes a reformnemzedék harca a gazdasági önállóság egyik feltételét jelentő technikai oktatás bevezetéséért, melynek eredménye ipartanoda felállítása volt 1846-ban. Az intézet kezdetben nem rendelkezett könyvtárral. Fordulatot az 1848. évi polgári forradalom hozott. A márciusi ifjúság soraiban az egyetemi hallgatók mellett ott álltak az ipartanoda növendékei is, akik követeléseiket nyomtatott falragaszon publikálták. Az ipartanodai hallgatóság kívánságait tartalmazó, 12 pontból álló petíció 4. pontja így hangzik: „Az

összműegyetem igényeinek megfelelő könyvtár, s ennek tanulók általi használhatása.” Az ipartanoda megkapta a könyvtár alapításához szükséges minimális 500 Ft-ot és Eötvös Józseftől az osztrák birodalomban 1821 és 1846 között elfogadott szabadalmak 5 kötetes gyűjteményét. A könyvtár megalakulásának időpontját, az 1848. évi forradalmi tavasz emlékét őrzi a könyvtár tulajdonbélyegzőjében az „1848” alapítási év.

A szabadságharcot követő abszolutizmus időszakában a Műegyetem és könyvtára alig fejlődött, például 1860-ban még csak 890 könyvvel rendelkezett. A kiegyezés után azonban meggyorsult a gazdasági fejlődés, a magyarányú építkezések a közfigyelmet ismét a Műegyetem felé fordították. Újra Eötvös József lett a közoktatásügyi miniszter, aki tevélegesen segítette a Műegyetemet; például 1869-ben szertári beruházásokra 24 000 forintot adott, ebből 10 000 forintot könyvek vásárlására fordítottak. 1869. október 1-én megnyitották a könyvtár olvasótermét a hallgatóság részére. Az álló-

mány gyarapítása hosszú időn keresztül a beíratási díj címén beszedett fillérek-ből eredt. Egyidejűleg kinyomtatták a könyvtár első szabályzatát (Ügyrend a kir. József-műegyetemi könyvtár haszná-lása és kezelése tárgyában. Buda, 1869.)

A Műegyetem 1872-ben ünnepelte fenn-állásának 25. évfordulóját, és ezt a ju-bileumot az egyetem első megválasztott rektora, Stoczek József a könyvtár anya-gának publikálásával is emlékezetessé tette. A feladattal *dr. Wartha Vincét, a kémiai technológia professzorát bízták meg, aki 1870-ben vette át a Műegyetemi Könyvtár vezetését.* Wartha szerkeszté-sében 1874-ben látott napvilágot a Jó-zsef-Műegyetem könyvtárának címjegy-zéke, amely a könyvtár kb. 25 000 kötet-ből álló anyagát betűrendben és szak-rendben tartalmazza. E katalógus a ko-rabeli műszaki irodalom átfogó bibliográ-fiájának számított. 1872-ben a könyvtár becses hagyatékkal gyarapodott: Eötvös József végakarátának megfelelően fia, Eötvös Loránd, atyja csaknem 1000 kö-tetből álló könyvtárát a Műegyetemi Könyvtárnak ajándékozta.

1884-ben elkészült a Műegyetem első önálló hajléka, a Múzeum körüti palotá-ban (ma az ELTE Természettudományi Kara működik benne), a könyvtár is mel-tó elhelyezést kapott. 110 személyes ol-vasóterem, külön tanári olvasó, könyvtá-rosi szoba és raktár állt a Műegyetemi

Könyvtár rendelkezésére. Az állomány kb. 40 000 kötet. Megjelent a Műegyetem új szervezeti szabályzata, melynek egyik fejezete a könyvtár használatát tartal-mazta. Érdekes például az a gyakorlat, hogy azokban az időkben, melyekben a könyvtári helyiségek zárva voltak, a köl-csönözni kívánt művek jegyzékét az ol-vasók a könyvtár bejáratánál felállított levélszekrénybe tehették be. A könyvtár azután a kért művet eljuttatta az igény-lőknek. A Műegyetemi Könyvtár első fő-foglalkozású tisztviselője, Nagy Sándor nemcsak a könyvtári munkában tűnt ki, hanem országos hírnevet szerzett, mint a Magyar Gyorsírók Egyesületének megalapítója és azzal is, hogy a német Ga-belsberger-féle gyorsírási rendszert ma-gyar viszonyokra alkalmazta és egysz-e-rűsítette.

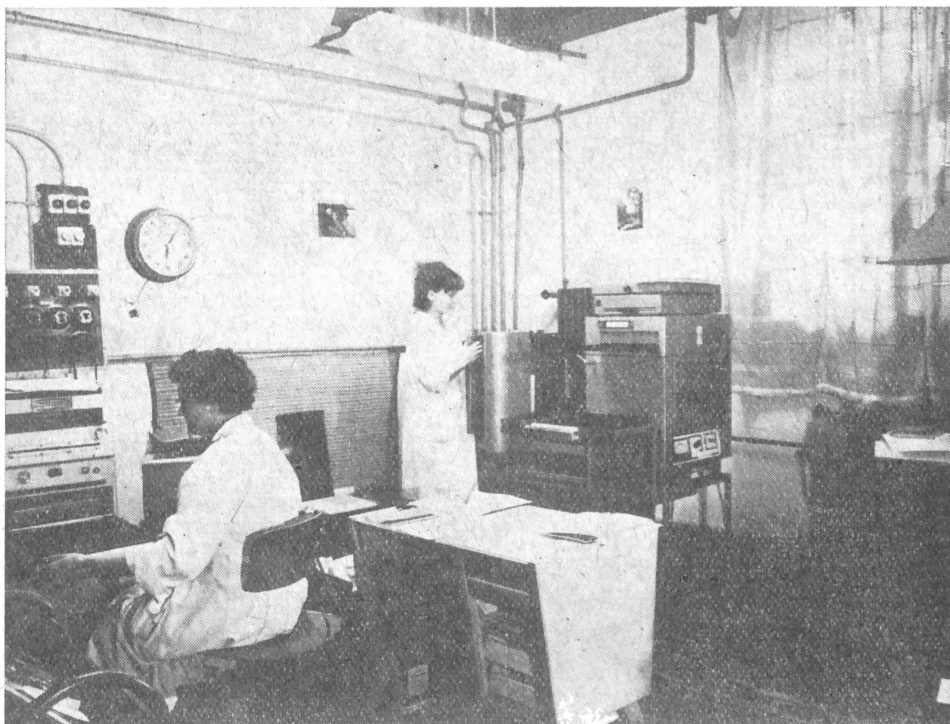
A millennium évében a könyvtár ve-zetését *Rados Gusztáv professzor vette át, aki 1933-ig állt a könyvtár élén.* A századforduló idején a Műegyetem új el-helyezést kapott Budán, a lágymányosi telepen. Rados könyvtárigazgató pro-gramja és Pecz Samu műegyetemi tanár terve szerint 1906-tól 1909-ig itt épült fel a Műegyetemi Könyvtár önálló épü-lete, amelyben mind a mai napig is működik.

A Műegyetemi Könyvtár épületének szerkezetileg legértékesebb része a 400 m² alapterületű olvasóterem, amely 230 sze-mély kényelmes elhelyezését biztosítja. Érdekessége, hogy egész Európában a világi rendeltetésű építmények közül a legnagyobb terem (16,5 m széles, 26 m hosszú és 11 m magas), amely gótikus téglaboltozattal van fedve. A könyvtárat a technikai berendezések (alacsony nyo-mású vízgőzfűtés, olvasótermi szellőzéses légfűtés, raktári porszívó csőhálózat, te-her- és könyvlift a könyvtári dolgozó-szobák között) a század első évtizedei-ben a legkorszerűbb hazai könyvtárak közé emelték.

Az első világháborúval megtört a Mű-egyetemi Könyvtár fejlődésének vonala, amely egészen a második világháborúig hullámvölgyeket és rövidebb ideig tartó fellendüléseket mutatott. Kivétel csupán a Magyar Tanácsköztársaság időszaka volt, amikor a Műegyetemi Könyvtár megnyitotta kapuit minden felnőtt ol-vasó számára, a használatot ingyenessé tette, és bevezette a vasárnapi szolgálato-t. A műegyetemi könyvtárosok haladó gondolkodására vall, hogy a Tanácsköz-társaság alatt kiadott kb. 700 nyomtat-ványt, röplapot, falragaszt a Horthy-korszakban is megőrizték és mint külön-gyűjteményt kezelték. 1934-ben a gazda-sági válság bajait az ellenforradalmi kul-tusz-kormányzat az egyetemek, főiskolák összevonásával kívánta orvosolni. A fel-



A Műegyetemi Könyvtár leltárába 1848. május 9-én bevezetett első könyv



A fotolaboratórium xerox-gépei

állított József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemhez tartozott a Műegyetem, a Tudományegyetem Közgazdasági Kara, az Állatorvosi Főiskola, a soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskola. A Műegyetemi Könyvtár is a Központi Könyvtár címet vette fel, ez azonban csak névleges volt, mivel semmiféle együttműködés, központi funkció nem alakult ki a felsorolt egyetemek kari és tanszéki könyvtárai között. 1937-ben a Műegyetemi Könyvtár sajátos szakrendszert felcserélte az ETO-val, elsők között tért át módosítások nélkül a nemzetközileg elfogadott osztályozásra, s megkezdte a cédulakatalógus készítését is. A Műegyetemi Könyvtár tehát igyekezett lépést tartani a könyvtárügy fejlődésével.

A második világháború szomorú nyomokat hagyott az épületen, mivel a Műegyetemet a németek támaszpontnak használták 1944/45 telén. A könyvtár két munkatársa bombatalálat következtében életét veszítette, az olvasóterem egész berendezése elpusztult, csaknem 10 000 kötet veszendőbe ment. A nagy rongálódás ellenére a Műegyetemi Könyvtár az elsők között kezdte meg működését: 1945. szeptember 1-én az egyik tanári olvasót berendezték a hallgatóság részére, a kölcsönzés is megindult és rendszeresen

folyt, pedig a helyiségekben télen a papírablakok mellett néha 0-fok alá szállt a hőmérséklet. A 3 éves terv időszakában a könyvtárat is helyreállították, új kölcsönzőhelyiséget kapott és az olvasóterem új berendezést. 1949-ben a József Műegyetem elnevezése Budapesti Műszaki Egyetemre változott, a könyvtár is felvette mai, végleges elnevezését: a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. A név most már funkciót jelentett, kezdetét vette az együttműködés a tanszéki könyvtárakkal, s maga a központ nagyüzemi módszerekkel dolgozó szocialista intézménnyé alakult. 1951-től bevezették a kartotékteleltárat, áttértek a nagyságrendi raktározásra, a cédulák adréma sokszorosítására, könyvkötészetet létesítettek stb. 1953-tól a rendszeres hálózati munka keretében elkezdődött a tanszéki könyvtárak gondozása (a devizás könyv- és folyóiratanyag központi rendelése, a tanszéki könyvek központi feldolgozása, egyetemi KC szerkesztése stb.). A kialakult gyakorlatot szentesítette az 1956-ban megjelent könyvtári törvény, amely létrehozta a műszaki felsőoktatási könyvtárhálózatot, és ebben a miskolci, veszprémi, soproni műszaki egyetemek és károk könyvtárait a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának irányí-

tása alá helyezte. 1960-tól megindult a hálózati módszertani munka alapfokú szakképzések, szakmai továbbképző előadások, módszertani segítségnyújtás formájában. A 60-as évek technikai fejlesztésének keretében fotólaboratórium és mikrofilmtár létesült mikrofilmfelvevő és olvasó gépekkel, xerox berendezésekkel. Szervezeti változások is történtek: létrejött a folyóiratosztály és az önálló hálózati és módszertani csoport.

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára jelenleg elsősorban az egyetemi reformot és a műszaki fejlesztést igyekszik új szolgáltatásaival támogatni. A legkorszerűbb oktatási forma, az audiovizuális módszerek terjesztésére például több mint 200 könyvet szerzett be. A felsőoktatás külföldi helyzetét referáló lapjában ismerteti. Nagy gondot fordít a hallgatók könyvtártechnikai és bibliográfiai ismereteinek oktatására. Ki-

adványai: a *Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató A. sor. Műszaki és természet-tudományok*, továbbá a *Műszaki Egyetemi Könyvtáros*, három állandó kiadványsorozata — a műszaki tudománytörténeti, műszaki bibliográfiák és a módszertani kiadványok mellett — időszerű témákról is jelentet meg könyveket. Az olvasóforgalom adatai szerint a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára a legjobban igénybe vett könyvtárak közé tartozik, olvasóinak száma már évek óta meghaladja a 10 000-ot. Állománya 1948-ban, a könyvtár 100 éves centenáriumán 185 000 kötet volt, ez a szám 1967-ben 423 000-re nőtt. A Műegyetemi Könyvtár 120 éves hagyományokban gazdag múltjából fentiekben kiragadott néhány példa is mutatja, hogy e fontos könyvtár mily nagy szerepet játszott a magyar mérnökképzésben, a Műszaki Egyetemen folyó oktató-kutató munka hatékony szakirodalmi támogatásával és könyvtári szolgáltatásaival.

dr. Móra László

Szortiment kötések háttábla szabása nagy tömegben

Szortiment — más-más kötésű és méretű — könyvek kötésekor a háttábla szabása a vastagság megmérése után egyenként történik. Ez lassítja a könyvkötés munkafolyamatát, továbbá elvonja a szabáshoz szükséges lemezollógépet egyéb munkák elől.

Újításom következtében a háttáblát válogató gépen egyszerre nagy tömegben szab-

juk, 2 mm-es eltérésekkel, 6 mm-től 52 mm szélesség-méretig. Az előre felszabott hátlemek nagyság szerint egy erre a célra készített rekeszes dobozban vannak tárolva. A szükséges méretű hátlemek kiválasztása a könyv gerincének különösebb méretvétele nélkül, szemérmék alapján innen történik. Ha a kiemelt hátlemek mérete nem egyezik a

könyvnek a szemérmék alapján megállapított gerincméretével, akkor a dobozban tőle jobb illetve bal oldali irányban haladva keskenyebb illetve szélesebb hátlemek között kell a pontos méretet megkeresni.

Ezzel az eljárással a hátlemek szabásának munkaideje lényegesen lerövidül. Az egyéb célra amúgyis erősen igénybe vett lemezollógép pedig e munka alól mentesül.

Svientek Sándor

